

Stan osobowy Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego (1926–1939)

Stanisław Augustynek

ARCHIWUM PROWINCJI POLSKI POŁUDNIOWEJ
TOWARZYSTWA JEZUSOWEGO W KRAKOWIE
ORCID: 0000-0003-4958-9007

ABSTRACT

Personal status of the Małopolska Province of the Society of Jesus (1926–1939)

The purpose of this article is to present the personal status of the Małopolska Province of the Society of Jesus in the years 1926–1939. It presents the number of monks incardinated in the province, residing in its territory and abroad, as well as the staffing of individual religious houses. The next issues, closely related to the topic of the article, are the number of candidates entering the order, the number of people resigning from the order, and mortality. These data made it possible to show the processes influencing the development of the province's cadres and the scope of work carried out by the monks belonging to the province.

KEY WORDS: Province of Lesser Poland, Province of Wielkopolska and Mazowieckie Province, Romanian Vice-Province, Jesuits

SŁOWA KLUCZOWE: Prowincja Małopolska, Prowincja Wielkopolsko-Mazowiecka, Wiceprowincja Rumuńska, jezuici

Utworzenie w 1926 r. Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego miało solidne podstawy. Istniejąca do 1926 r. na terenie państwa polskiego Prowincja Polska była zbyt duża. Dodatkowo liczba zakonników przekraczała 600 osób, co utrudniało prowincjałom przeprowadzanie corocznych wizytacji prowincji. Stąd generał zakonu o. Włodzimierz Ledóchowski podzielił Prowincję Polską na dwie odrębne: Prowincję Małopolską i Wielkopolsko-Mazowiecką. To pozwoliło na sprawniejsze ich zarządzanie. Liczba jezuitów przypisanych do Prowincji Małopolskiej wynosiła prawie 400. Warto tutaj zaznaczyć, że prowincje polskie wpisywały się w trend zauważalny w całym zakonie, gdzie wiele prowincji dzielono na mniejsze z powodu ich szybkiego rozrostu. Po podziale obie prowincje ciągle się rozwijały poprzez powstawanie kolejnych placówek na ich terenach i wstępowanie kandydatów do zakonu.

1. Stan osobowy prowincji

Po erygowaniu Prowincji Małopolskiej liczba jej członków wynosiła ponad 390. Pewna grupa pozostawała poza prowincją. Jezuiti mogli pracować, studiować przez wiele lat na terenie innej prowincji. Praktykę tę stosowano powszechnie. Tabela 1 przedstawia liczbę jezuitów przebywających na terenie i poza granicami Prowincji Małopolskiej.

Tabela 1. Stan osobowy prowincji – stosunek członków Prowincji Małopolskiej do innych przebywających na terenie Prowincji Małopolskiej w latach 1926–1939

Rok	Członkowie Prowincji Małopolskiej (ogółem)	Członkowie Prowincji Małopolskiej przebywający na terenie prowincji	Członkowie Prowincji Małopolskiej przebywający poza prowincją	Członkowie innych prowincji przebywający na terenie Prowincji Małopolskiej	Wszyscy jezuici przebywający na terenie Prowincji Małopolskiej
1926/1927	140 ojców 129 schol. 123 braci suma 392	117 ojców 102 schol. 113 braci suma 332	23 ojców 27 schol. 10 braci suma 60	29 ojców 46 schol. 26 braci suma 101	146 ojców 148 schol. 92 braci suma 386
1927/1928	138 ojców 134 schol. 133 braci suma 405	131 ojców 93 schol. 122 braci suma 346	17 ojców 41 schol. 11 braci suma 69	25 ojców 42 schol. 31 braci suma 98	156 ojców 135 schol. 153 braci suma 444
1928/1929	143 ojców 165 schol. 139 braci suma 447	121 ojców 113 schol. 128 braci suma 362	22 ojców 52 schol. 11 braci suma 85	20 ojców 48 schol. 25 braci suma 93	141 ojców 161 schol. 153 braci suma 455
1929/1930	142 ojców 185 schol. 149 braci suma 476	125 ojców 116 schol. 136 braci suma 377	17 ojców 69 schol. 13 braci suma 99	18 ojców 55 schol. 22 braci suma 95	143 ojców 171 schol. 158 braci suma 472
1930/1931	145 ojców 198 schol. 157 braci suma 500	128 ojców 124 schol. 146 braci suma 398	17 ojców 74 schol. 11 braci suma 102	18 ojców 64 schol. 20 braci suma 102	146 ojców 188 schol. 164 braci suma 498
1931/1932	140 ojców 214 schol. 155 braci suma 509	117 ojców 131 schol. 145 braci suma 393	23 ojców 83 schol. 10 braci suma 116	22 ojców 62 schol. 20 braci suma 104	139 ojców 193 schol. 165 braci suma 497
1932/1933	143 ojców 215 schol. 154 braci suma 512	122 ojców 129 schol. 145 braci suma 396	21 ojców 86 schol. 9 braci suma 116	19 ojców 56 schol. 21 braci suma 96	141 ojców 185 schol. 166 braci suma 492
1933/1934	154 ojców 205 schol. 153 braci suma 512	132 ojców 121 schol. 144 braci suma 397	22 ojców 84 schol. 9 braci suma 115	24 ojców 66 schol. 20 braci suma 110	156 ojców 187 schol. 164 braci suma 507
1934/1935	160 ojców 196 schol. 146 braci suma 502	136 ojców 112 schol. 137 braci suma 385	24 ojców 84 schol. 9 braci suma 117	22 ojców 66 schol. 18 braci suma 106	158 ojców 178 schol. 155 braci suma 491

1935/1936	163 ojców 201 schol. 147 braci suma 511	142 ojców 113 schol. 139 braci suma 394	21 ojców 88 schol. 8 braci suma 117	13 ojców 67 schol. 17 braci suma 97	155 ojców 180 schol. 156 braci suma 491
1936/1937	168 ojców 189 schol. 149 braci suma 506	141 ojców 118 schol. 139 braci suma 398	27 ojców 71 schol. 10 braci suma 108	26 ojców 59 schol. 15 braci suma 100	167 ojców 177 schol. 154 braci suma 498
1937/1938	157 ojców 163 schol. 135 braci suma 455	138 ojców 97 schol. 124 braci suma 359	19 ojców 66 schol. 11 braci suma 96	16 ojców 56 schol. 13 braci suma 85	154 ojców 153 schol. 137 braci suma 444
1938/1939	166 ojców 160 schol. 133 braci suma 459	138 ojców 109 schol. 122 braci suma 369	28 ojców 51 schol. 11 braci suma 90	21 ojców 51 schol. 13 braci suma 85	159 ojców 160 schol. 135 braci suma 454

* schol. – scholastyk

Źródła: *Catalogus Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu anni 1927–1939*, Cracoviae 1926–1939, s. 60 (dalej: CPM); CPM 1928, s. 63; CPM 1929, s. 63; CPM 1930, s. 66; CPM 1931, s. 67; CPM 1932, s. 68; CPM 1933, s. 68; CPM 1934, s. 71; CPM 1935, s. 46, 74–75; CPM 1936, s. 64–65; CPM 1937, s. 67–68; CPM 1938, s. 63–64; CPM 1939, s. 63–64.

Tabela ilustruje, jak prowincja zwiększała swoją liczebność z każdym rokiem, z prawie 400 członków do ponad 500 w pierwszych dziesięciu latach istnienia, co dawało rocznie przyrost o około 10 zakonników. Z tej liczby na terenie prowincji pozostawało od ponad 330 do prawie 400 członków. Poza prowincją było każdego roku od 60 do ponad 100 jezuitów. Większość z Prowincji Małopolskiej przebywało na terenie Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, gdzie największy ich odsetek stanowili scholastycy studiujący na Bobolanum. W dalszej kolejności byli to ojcowie i „magisterkowicze” kierowani do pracy i pomocy swoim współbraciom. Pozostali jezuita byli posyłani do innych prowincji Towarzystwa Jezusowego, np. do Belgii, Francji lub Rzymu na studia specjalistyczne czy na trzecią probację. Analogicznie na terenie Prowincji Małopolskiej przebywało w poszczególnych latach od 85 do ponad 100 jezuitów. Byli to głównie członkowie Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, spośród których największy odsetek stanowili scholastycy odbywający

studia filozoficzne w Krakowie. Oprócz nich byli też ojcowie i bracia pracujący na terenie prowincji. Pozostali jezuita należeli do innych prowincji Towarzystwa Jezusowego. W większości byli to scholastycy, którzy odbywali studia w kolegium krakowskim. Do tej grupy należeli też wszyscy ci, którzy pracowali na misjach rodezyjskiej i rumuńskiej. W granicach prowincji, wliczając powyższe misje, przebywali m.in. członkowie Prowincji Angielskiej, Austriackiej, Belgijskiej, Dolnoniemieckiej, Górnoniemieckiej, Węgierskiej, Czechosłowackiej (wcześniej Wiceprowincji), Wiceprowincji Rumuńskiej i Słowackiej. Zazwyczaj było to od jednego do kilku, a nawet kilkunastu jezuitów. Większość z nich mieszkała w kolegium krakowskim, studiując tam filozofię. W latach 1926–1927 na terenie Prowincji Małopolskiej przebywało czterech ojców i 12 scholastyków z Prowincji Węgierskiej oraz pięciu scholastyków z Wiceprowincji Czechosłowackiej. Najmniej jezuitów pochodziło z Prowincji Austriackiej (zazwyczaj jedna osoba) i Angielskiej (jedna lub dwie osoby). Z prowincji niemieckich przebywało od jednego do kilku jezuitów, natomiast z Wiceprowincji Słowackiej w latach 1934–1936 – w każdym roku po 12 jezuitów. Od 1934 r. jezuita z Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej i Wiceprowincji Słowackiej tworzyli dwie najliczniejsze grupy jezuitów z innych prowincji. W latach 1933–1939 na terenie prowincji przebywało ośmiu ojców: z Prowincji Dolnoniemieckiej, Wschodnoniemieckiej, Czechosłowackiej oraz Wiceprowincji Słowackiej i Rumuńskiej (cztery osoby), którzy odbywali we Lwowie trzecią probację.

2. Liczba jezuitów przebywających na placówkach prowincji

Dom nowicjatu mieścił się w kolegium starowiejskim. Mieszkało w nim w danym roku 10–15 ojców i 22–41 braci. Liczba nowicjuszy wahała się od kilkunastu do ponad 100 w danym roku. W latach 1926–1927 mieszkało

tam 145 jezuitów, z czego ponad 100 było nowicjuszami. W kolegiach zazwyczaj prowadzono formacje. W Chyrowie, gdzie istniało gimnazjum, mieszkało od 60 do ponad 70 jezuitów. Zdecydowaną większość stanowili ojcowie i bracia, którzy prowadzili szkołę i administrowali konwiktem. Scholastycy byli posyłani do „Chyrowa na magisterkę”, by tam pomagać ojcom, ucząc i nadzorując część klas gimnazjalnych jako prefekci. Konwikt i kolegium wymagały zaangażowania około 15–20% jezuitów przebywających na terenie całej prowincji.

W krakowskim kolegium było zazwyczaj ponad 20 ojców i 20–30 braci. Mieszkali tam też jezuiti z Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej lub (choć rzadko) z innych prowincji, którzy prowadzili wykłady filozoficzne. Scholastycy studiujący filozofię stanowili najliczniejszą grupę. Po powstaniu Prowincji Małopolskiej studiowało ich około 30–40, w późniejszych latach nawet prawie 130. Ich liczba wynosiła od ośmiu do 65 osób w roku akademickim 1936/1937, chociaż do 1932 było ich mniej niż wszystkich pozostałych studiujących z innych prowincji. W następnych latach ich liczba wzrastała i stanowili około połowę (od 63 do 66) wszystkich studentów filozofii w roku akademickim 1935/1936.

Na terenie Prowincji Małopolskiej znajdowało się najwięcej rezydencji. Mieszkali w nich głównie ojcowie i bracia, a czasem scholastycy będący na „magisterkach”. W krakowskiej rezydencji św. Barbary mieszkało od 10 do ponad 20 jezuitów, wśród nich prowincjał i członkowie kurii. Od 1932 r. mieszkało też czterech lub pięciu scholastyków odbywających studia specjalistyczne. W nowosądeckiej rezydencji, gdzie prowadzone było małe seminarium, mieszkało 15–17 jezuitów. Większość z nich (dziewięć lub 10 osób) stanowili bracia zakonni (pracujący przy utrzymaniu budynku i jego funkcjonowaniu), następnie ojcowie (4–6 osób) oraz jeden lub dwóch scholastyków. We Lwowie, w tamtejszej rezydencji mieszkało dziewięciu lub 10 jezuitów, wśród nich sześciu lub siedmiu ojców i trzech lub czterech braci. Pozostałe

¹ J. Kołacz, *Słownik języka i kultury Jezuitów Polskich*, Kraków 2006, s. 239.

² W dniu 9 października 1925 roku dymisję złożył jeszcze jeden scholastyk przed pierwszymi ślubami przypisany do Wiceprowincji Małopolskiej, por. Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, sygn. 4182, Liber admissorum II in Societatis Iesu z lat 1901–1975, s. 60, 65, 71, 83, 93–94, 97, 103 (dalej: ATJKr).

rezydencje liczyły po kilku jezuitów, przy czym nigdy nie było ich na placówce więcej niż 10. Najmniej zakonników mieszkało w Staniątkach (jeden, maksymalnie dwóch ojców) i Tarnopolu (tylko jeden ojciec, jeden ojciec i jeden brat lub dwóch ojców i jeden brat). Liczba jezuitów w rezydencjach była mniejsza niż w kolegiach. Różniły się one bowiem od kolegiów tym, że w tych ostatnich mieszkali w większości jezuita uformowani, którzy pracowali duszpastersko w szeroko rozumianym apostołacie¹.

W prowincji działały też trzy domy rekolekcyjne: w Dziedzicach, Lwowie i wybudowany w latach 30. XX w. w Częstochowie. W każdym z nich mieszkało od pięciu do dziewięciu jezuitów. Byli to zazwyczaj ojcowie i bracia oraz jeden scholastyk. W latach 1933–1935 i 1936–1939 liczba jezuitów przebywających w domu lwowskim liczyła od 19 do 28. Wzrost ten wiązał się z odbywaniem tam przez ojców trzeciej probacji – była ona organizowana w pierwszych latach w kolegium w Chyrowie, a następnie – do 1933 r. – w kolegium w Starej Wsi. Od 1933 r. ojcowie mający odbyć ten etap formacji byli kierowani do domu rekolekcyjnego we Lwowie.

3. Dymisje z zakonu

Towarzystwo Jezusowe można było opuścić, otrzymując dymisję (zwolnienie z zakonu) na podstawie obowiązującego prawodawstwa jezuickiego. W okresie od 10 października 1925 do 15 sierpnia 1926 dymisję z zakonu otrzymało dwóch scholastyków przed ślubami, dwóch scholastyków po ślubach, jeden brat przed ślubami i jeden brat po ślubach². Liczbę dymisji wszystkich członków zakonu w Prowincji Małopolskiej, wraz z nowicjuszami przebywającymi w nowicjacie, przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Dymisje z Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego w okresie od 15 sierpnia 1926 do 31 grudnia 1939

Okres	Ojcowie	Scholastycy		Bracia		Razem
		nowicjusze	po ślubach	nowicjusze	po ślubach	
15 sierpnia 1926 – 31 grudnia 1926	1	1	4	1	3	10
1927	1	7 + 1*	11	2	5	27
1928	1	4	1	4	1	11
1929	1	4	2	2	2	11
1930	1	7 + 1*	1	2	2	14
1931	0	2	4	9	2	17
1932	0	3	11	4	5	23
1933	0	7	5	3	5	20
1934	2	2	3	3	6	16
1935	0	3	3	0	3	9
1936	1	2 + 1*	6	0	2	12
1937	1	8	14	2	4	29
1938	2	1	4	1	2	10
1939	1	5	3	1	1	11
Suma	12	59	72	34	43	220
		131		77		

* kapłani

Źródło: ATJKr, sygn. 1562-XXXVII, Dyla Augustyn SJ, Katalog nowicjuszy 1925–1936, s. 1–10v, 20–26v; ATJKr, sygn. 2434, Kwestionariusz osobisty członków Prowincji Galicyjskiej i Małopolskiej Tow. Jez. Litery A–J. Wiek XX, s. 677; ATJKr, sygn. 3222, Stara Wieś Nowicjat. Catalogus Novitiorum Staraviesiae ab anno 1887 ad annum 1967, s. 103; ATJKr, sygn. 4182, Liber admissorum..., s. 3–159; A. Dyla, Wykaz statystyczny powołań zakonnych w Nowicjacie Starowiejskiem od r. 1882, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1935–1938, t. 11, nr 68, s. 391–394; L. Grzebień, Słownik jezuitów polskich 1564–1993, t. 1, Kraków 1993, s. 45, 48, 123, 149, 164, 171, 176 (mps); t. 2, s. 44, 59, 67, 96, 116, 120–121, 149, 175, 189 (mps); t. 3, s. 2, 9, 12, 40–41, 55, 83, 85–86, 94–95, 123, 131, 136, 139–140, 168, 182, 186 (mps); t. 4, s. 10, 38, 51, 74–75, 85–86, 133, 203, 205 (mps); t. 5, s. 1, 20, 51, 64, 68, 94, 100, 154, 163, 196 (mps); t. 6, s. 20, 28, 34, 52, 57, 72, 75, 81, 95, 99, 107, 187, 217 (mps); t. 7, s. 36, 54, 58, 62, 68, 75, 109, 113, 127, 134, 154, 159, 176–177, 182, 198, 206 (mps); t. 8, s. 7, 23, 30, 42–43, 49–50, 55, 77, 87, 92, 124, 136, 144, 148, 172, 176, 182, 198, 213 (mps); t. 9, s. 10, 41, 64, 70, 87, 135–136, 141, 154, 201–202, 206 (mps); t. 10, s. 12, 19, 27, 41, 92, 124, 160, 167, 169, 190, 203, 212, 214–215 (mps); t. 11, s. 1, 5, 18–19, 23–24, 38–39, 45–46, 61, 65, 72, 98, 106, 114, 117, 120, 129–130, 155, 168, 172 (mps); t. 12, s. 6, 9, 25, 37, 53, 107, 109, 111–112, 147, 162, 206, 218, 233, 243, 250, 255, 271, 275 (mps).

3 Zob. *Dymisja* [w:] *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. 1564–1996*, L. Grzebień (oprac.), Kraków 1996, s. 138.

W okresie 1928–1939 z zakonu odeszło 12 ojców, w latach 1934 i 1938 – po dwóch ojców, natomiast w 1927, 1930 i 1936 r. dymisję z nowicjatu przed pierwszymi ślubami dostało trzech kapłanów. Najwięcej dymisji otrzymywali scholastycy przed lub po pierwszych ślubach: w 1937 r. – 14, w latach 1927, 1930 i 1937 – po ośmiu nowicjuszy. W przypadku braci zakonnych również więcej dymisji z zakonu w latach 1926–1929 otrzymali ci będący już po pierwszych ślubach. W 1934 r. zakon opuściło sześciu braci po ślubach. W 1931 r. dziewięciu nowicjuszy braci dostało dymisję z nowicjatu przed pierwszymi ślubami. W latach 1935–1936 nie było dymisji nowicjuszy przed złożeniem pierwszych ślubów. Najwięcej ich odnotowano w 1937 r., kiedy zakon opuściło 27 osób, a najmniej – w 1935 r. (dziewięć osób). Dymisje scholastyków w latach 1926–1939 stanowiły ponad połowę wszystkich w tym okresie. Trzeba dodać, że prawie 80 braci i nowicjuszy braci również opuściło zakon w tym okresie.

Nowicjusze scholastycy otrzymywali dymisję od tego, kto przyjmował ich do zakonu, czyli od prowincjała. Scholastycy i bracia zakonnicy po pierwszych ślubach byli dymisjonowani przez prowincjała po konsultacjach z generałem zakonu. Każdy z ojców i braci po ostatnich ślubach mógł opuścić zakon, jeśli otrzymał dymisję od generała z Kurii Generalnej. Profesi czterech ślubów z ważnych przyczyn również dymisjonowani byli przez generała zakonu. Powodami tego były ciężkie grzechy publiczne, brak poprawy i trwanie w grzechu, zatajenie informacji na temat stanu zdrowia (choroba umysłowa, defekt), niestosowanie się do zaleceń przełożonych, nieprzestrzeganie ślubów³.

Scholastycy i bracia opuszczający zakon dymisjonowani byli z powodu niedostosowania się do reguł w nim panujących. Jeśli chodzi o ojców, to ci, którzy odchodzili z zakonu, najczęściej byli inkardynowani do konkretnych diecezji i funkcjonowali jako księża diecezjalni. W 1928 r. o. Aleksander Ziemiński po opuszczeniu zakonu został księdzem diecezji chełmińskiej. W 1934 r.

ojciec Franciszek Tokarz po otrzymaniu dymisji został księdzem archidiecezji ormiańskokatolickiej we Lwowie, pozostając w nim aż do swojej śmierci. Oprócz o. Tokarza w tym samym roku dymisję z zakonu otrzymał o. Stanisław Mrozek. Przebywał on na misji wśród Polonii amerykańskiej w Chicago i opuścił zakon. Dokonał on apostazji i został przyjęty do Polskiego Kościoła Narodowego⁴.

4. Zmarli jezuiti

Na stan osobowy prowincji, jako ostatni element, wpływała też liczba zmarłych jezuitów, co prezentuje tabela 3⁵.

Tabela 3. Zmarli członkowie Prowincji Małopolskiej w okresie od 1 października 1926 do 31 grudnia 1939

Okres	Ojcowie	Scholastycy	Bracia	Suma
1 października 1926 – 30 września 1927	4	0	1	5
1 października 1927 – 30 września 1928	3	2	2	7
1 października 1928 – 30 września 1929	3	1	1	5
1 października 1929 – 30 września 1930	3	0	0	3
1 października 1930 – 30 września 1931	8	2	4	14
1 października 1931 – 30 września 1932	3	0	5	8
1 października 1932 – 30 września 1933	1	1	3	5
1 października 1933 – 30 września 1934	1	1	0	2
1 października 1934 – 30 września 1935	5	0	2	7
1 października 1935 – 30 września 1936	2	0	3	5
1 października 1936 – 30 września 1937	3	0	1	4

4 Mrozek Stanisław [w:] *ibidem*, s. 444; Tokarz Franciszek [w:] *ibidem*, s. 694; Ziemiński Aleksander Feliks [w:] *ibidem*, s. 792.

5 Od 10 października 1925 do 15 sierpnia 1926 zmarło czterech ojców i dwóch braci. W dniu 5 października 1925 roku zmarł o. Henryk Haduch, który był przypisany do Wiceprowincji Małopolskiej. Zob. *Catalogus Provinciae Poloniae Societatis Iesu ex anno 1925 in annum 1926, Cracoviae 1925*, s. 56.

6 *Jak długo żyją Nasi*, „Nasze Wiadomości Prowincji Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1930–1934, t. 10, nr 58, s. 48–49; K. Drzymała, *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 1, Kraków 1982, s. 34, 89, 175; *idem*, *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 2, Kraków 1982, s. 49, 176–177; T. Bzowski, K. Drzymała, *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 3, Kraków 1982, s. 49–50, *idem*, *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 4, Kraków 1982, s. 36, 54.

Okres	Ojcowie	Scholastycy	Bracia	Suma
1 października 1937 – 30 września 1938	3	0	2	5
1 października 1938 – 31 grudnia 1939	6	2	5	13
Suma	45	9	29	83

Źródło: CPM 1928, s. 58–59; CPM 1929, s. 59; CPM 1930, s. 62; CPM 1931, s. 63; CPM 1932, s. 63–64; CPM 1933, s. 64; CPM 1934, s. 67; CPM 1935, s. 70; CPM 1936, s. 60; CPM 1937, s. 62; CPM 1938, s. 59; CPM 1939, s. 59; CPM 1940–1945, s. 48–49; *Biografie [w:] Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. 1564–1996*, L. Grzebień (oprac.), Kraków 1996, s. 47, *Biszyga Kazimierz [w:] ibidem*, s. 48, *Bok Franciszek [w:] ibidem*, s. 55, *Garnarczyk (Gancarczyk) Czesław [w:] ibidem*, s. 173, *Harmata Hieronim [w:] ibidem*, s. 210, *Kalman Michał [w:] ibidem*, s. 263, *Ludwikowski Piotr [w:] ibidem*, s. 377, *Malina Kazimierz [w:] ibidem*, s. 403, *Pydykowski Henryk [w:] ibidem*, s. 555, *Skibniewski Mariusz [w:] ibidem*, s. 621, *Stafiej Wojciech [w:] ibidem*, s. 637, *Tuszowski Józef [w:] ibidem*, s. 705; T. Bzowski, K. Drzymała, *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 4, Kraków 1982, s. 21; L. Grzebień, *op.cit.*, t. 1, s. 162; t. 3, s. 173; t. 4, s. 100; t. 5, s. 59; t. 6, s. 230; t. 7, s. 68, 188; t. 10, s. 23, 108, 173; t. 11, s. 166; t. 12, s. 247.

W przedstawionym okresie zmarło 83 jezuitów. Najwięszy odsetek stanowili ojcowie – ponad połowę wszystkich zmarłych. Spośród braci zmarło prawie 30, pozostałą liczbę stanowili scholastycy. W okresie od 1 października 1930 do 30 września 1931 r. zmarło 14 jezuitów: ośmiu ojców, dwóch scholastyków i czterech braci. Tylko trzech ojców zmarło w okresie od 1 października 1929 do 30 września 1930 i była to najmniejsza liczba zgonów w danym okresie w całej prowincji. Średnia wieku zmarłych jezuitów z prowincji wynosiła 56,8 lat, w tym ojcowie – 66,4 lat, scholastycy – 25,3 lat, bracia – 52,5 lat. Przyczyną większości zgonów scholastyków była gruźlica. Według sporządzonych statystyk w latach 1924–1925 średnia wieku zmarłych jezuitów w całym Towarzystwie wynosiła 64 lata i była wyższa niż w Prowincji Małopolskiej w latach 1926–1939⁶.

5. Jezuici przebywający poza prowincją

Katalogi Prowincji Małopolskiej podawały statystyki z misji rodezyjskiej oraz (późniejszej wiceprowincji) rumuńskiej aż do odłączenia się od Prowincji Małopolskiej. W Rodezji Północnej w tamtejszych placówkach przebywało po kilku jezuitów: zazwyczaj od dwóch do czterech ojców i od dwóch do pięciu braci, w zależności od roku.

Ogólną liczbę wszystkich jezuitów pracujących na misji przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Jezuici pracujący na misji rodezyjskiej – prefekturze apostołskiej Broken Hill w latach 1926–1939

Lata	Jezuici pracujący na misji rodezyjskiej Broken Hill (ojcowie + bracia)	Jezuici z Prowincji Małopolskiej pracujący na misji rodezyjskiej Broken Hill (ojcowie + bracia)
1926–1927	9 + 10 = 19	7 + 6 = 13
1927–1928	11 + 14 = 25	8 + 9 = 17
1928–1929	13 + 16 = 29	9 + 11 = 20
1929–1930	13 + 16 = 29	9 + 11 = 20
1930–1931	12 + 17 = 29	8 + 11 = 19
1931–1932	14 + 16 = 30	8 + 10 = 18
1932–1933	12 + 18 = 30	8 + 10 = 18
1933–1934	11 + 18 = 29	7 + 10 = 17
1934–1935	11 + 18 = 29	7 + 10 = 17
1935–1936	13 + 18 = 31	9 + 10 = 19
1936–1937	14 + 17 = 29	11 + 10 = 21
1937–1938	14 + 16 = 30	12 + 10 = 22
1938–1939	15 + 16 = 31	12 + 10 = 22

Źródło: CPM 1927, s. 60–61; CPM 1928, s. 63–64; CPM 1929, s. 63–64; CPM 1930, s. 66–67; CPM 1931, s. 67–68; CPM 1932, s. 68–69; CPM 1933, s. 67–68; CPM 1934, s. 71–72; CPM 1935, s. 75; CPM 1936, s. 65; CPM 1937, s. 68; CPM 1938, s. 63–64; CPM 1939, s. 63–64.

7 L. Grzebień, *Pionierski trud misjonarzy słowiańskich 1881–1969* [w:] *idem, Wśród ludu Zambii*, t. 1, Kraków 1977, s. 179–183.

8 *Ibidem*, s. 183.

W ukazanym okresie ojcowie i bracia Prowincji Małopolskiej stanowili ponad połowę wszystkich jezuitów pracujących na misjach. W 1938 r. na 30 jezuitów było ich aż 22, w tym 12 ojców i 10 braci. Z Prowincji Małopolskiej w zależności od roku na misji przebywało od siedmiu do 12 ojców i od sześciu do 11 braci. Misjonarze mieszkali i pracowali w poszczególnych placówkach, takich jak: Broken Hill (1926–1939), Chikuni (1926–1939), Chingombe (1926–1939), Kapoche (1926–1935, 1938–1939), Kasisi (1926–1929), Katondwe (1926–1939), Lusaka (1937–1939) i Mpima (1929–1931, 1936–1937).

W 1928 r. udało się na misję trzech ojców i pięciu braci, w 1931 – jeden ojciec i dwóch braci. W okresie 1929–1939 misję opuściło dwóch ojców i dwóch braci. W latach 1928–1938 na misję przybyło 18 jezuitów ze wszystkich prowincji Towarzystwa, w tym dziewięciu ojców i dziewięciu braci⁷. Kilku scholastyków z Prowincji Małopolskiej prowincjałowie posyłali do Anglii i Irlandii na studia teologiczne. Dzięki dobremu opanowaniu języka angielskiego byli lepiej przygotowani do wyjazdu na misję. W 1935 r. z tej grupy do Rodezji Północnej udali się ojcowie Edward Klimas i Antoni Froch⁸.

Liczba jezuitów przebywających na terenie misji i późniejszej Wiceprowincji Rumuńskiej wahała się w latach 1926–1927 od 29 do 38. Do tego trzeba dodać osoby, które przebywały poza jej granicami w liczbie od dziewięciu do 16 w latach 1929–1937, z czego największą grupę stanowili scholastycy. Dokładne liczby przedstawia tabela 5.

Tabela 5. Członkowie misji (późniejszej wiceprowincji) rumuńskiej w latach 1926–1937

Rok	Ojcowie	Scholastycy	Bracia	Suma
1926–1927	13	10	9	32
1927–1928	13	13	8	33
1928–1929	14	9	9	30
1929–1930	(13 + 1* = 14)	(7 + 14* = 21)	10	(30 + 15* = 45)

1930–1931	(16 + 3* = 19)	(12 + 7* = 19)	10	(38 + 10* = 48)
1931–1932	(16 + 4* = 20)	(8 + 11* = 21)	13	(37 + 15* = 52)
1932–1933	(13 + 3* = 16)	(8 + 13* = 21)	10	(31 + 16* = 47)
1933–1934	(16 + 3* = 19)	(6 + 8* = 10)	13	(35 + 11* = 46)
1934–1935	(17 + 4* = 21)	(3 + 7* = 10)	11	(31 + 11* = 42)
1935–1936	(17 + 1* = 18)	(2 + 8* = 10)	10	(29 + 9* = 38)
1936–1937	(18 + 3* = 21)	(5 + 7* = 12)	11	(34 + 10* = 44)

* Jezuici przebywający poza terenem misji (późniejszej wiceprowincji) rumuńskiej

Źródło: CPM 1927, s. 43–46; CPM 1928, s. 45–48; CPM 1929, s. 44–48; CPM 1930, s. 47–51; CPM 1931, s. 47–52; CPM 1932, s. 42–47; CPM 1933, s. 42–46; CPM 1934, s. 44–51; CPM 1935, s. 46–53; CPM 1936, s. 39–44; CPM 1937, s. 40–46.

Najwięcej jezuitów przebywających na misji (późniejszej wiceprowincji) rumuńskiej i poza nią było w okresie 1931–1932 (52 osoby), a najmniej w latach 1928–1929 (30 osób). W latach 1936–1937 misja liczyła już 21 ojców, 12 scholastyków i 11 braci, co w porównaniu z latami 1926–1927 (13 ojców, 10 scholastyków i dziewięciu braci) oznaczało wzrost z 32 do 44 osób. Najwięcej jezuitów w latach 1926–1935 (15–24) mieszkało w Satu Mare, gdzie mieścił się nowicjat. Na terenie misji rumuńskiej przebywało w latach 1929–1937 od 10 do 16 jezuitów z innych prowincji. Zawsze w tej grupie pracowało kilku ojców (od czterech do sześciu) z Prowincji Małopolskiej, którzy byli mianowani na przełożonych domów, a nawet wiceprowincjała, jak o. Józef Lipski w 1932 r. Byli to ojcowie: Jan Bieda (1927–1934), Franciszek Kałuża (1928–1930), Włodzimierz Konopka (1930–1931), Jan Kopeć (1933–1934), Józef Koska (1926–1936), Józef Lipski (1926–1934), Alfons Schinke (1926–1939), Augustyn Wilhelm (1930–1931, 1933–1939), oraz bracia: Adam Borek (1931–1933), Jan Kula (1932–1934), Stefan Kroner (1928–1932, 1934–1939), Kasper Skrabski (1929–1931), Rudolf Szklarski (1927–1930), Jakub Wojtanowski (1930–1932). Jezuici posiadali tam następujące placówki: Bukareszt przy ulicy Berthelot 56 (1926–1937), Bukareszt przy ulicy Berthelot 19 (1928–1929), Bukareszt przy ulicy

⁹ *Catalogus Viceprovinciae Romaniae* 1938, *Claudiopolis* 1938, s. 44.

¹⁰ ATJKr, sygn. 2261, Przyrost liczebny obu polskich prowincji Towarzystwa Jezusowego w latach 1926–1951, s. 55.

Bulevardu Pache 90 (1931–1932), Cluj (1935–1937), Czerniowce (1926–1937), Jassy (1930–1937), Wielki Waradyn (1929–1931), Satu Mare (1926–1937) i Totesti (1933–1937).

Po erygowaniu Wiceprowincji Rumuńskiej jako niezależnej jednostki administracyjnej zostało do niej przypisanych w sumie 45 jezuitów: 23 ojców, dziewięciu scholastyków i 13 braci⁹. O tyle właśnie pomniejszył się stan personalny Prowincji Małopolskiej. Do tej liczby należy dodać jeszcze ośmiu jezuitów z Łotwy, którzy również w 1937 r. zostali przypisani do tzw. misji łotewskiej bezpośrednio podlegającej generałowi zakonu¹⁰.

Prowincja Małopolska Towarzystwa Jezusowego po jej powstaniu liczyła prawie 400 jezuitów. Ich liczba w poszczególnych latach zmieniała się. Do połowy lat 30. XX wieku systematycznie wzrastała, przez co liczyła ponad 500 zakonników. Ich liczba spadła nieznacznie, kiedy powstała niezależna od Prowincji Małopolskiej Wiceprowincja Rumuńska.

Liczba wstępujących do zakonu wpływała głównie na wzrost liczebny prowincji w stosunku do jezuitów, którzy opuścili zakon (w wyniku dymisji) i którzy zmarli. Dzięki temu prowincja liczyła u progu II wojny światowej ponad 450 jezuitów.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

- Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie (ATJKr)
- Dyla Augustyn SJ, *Katalog nowicjuszy 1925–1936* (mps), sygn.1562-XXXVII.
- Okólniki prowincjalne Prowincji Małopolskiej Tow. Jezusowego z lat 1926–1927 i 1946–1971, sygn. 2261.
- Kwestionariusz osobisty członków Prowincji Galicyjskiej i Małopolskiej Tow. Jez. Litery A–J. Wiek XX, sygn. 2434.
- Stara Wieś Nowicjat. *Catalogus Novitiorum Starviesiae ab anno 1887 ad annum 1967*, sygn. 3222.
- Liber admissorum II in Societatis Iesu z lat 1901–1975, sygn. 4182.

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Catalogi Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu annis 1927–1939*, Cracoviae 1926–1939.
- Catalogus Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu in annis 1940–1945*, Cracoviae 1939–1945.
- Catalogus Provinciae Poloniae Societatis Iesu ex anno 1925 in annum 1926*, Cracoviae 1925.
- Catalogus Viceprovinciae Romenica 1938*, Claudiopolis 1938.
- Dyla A., *Wykaz statystyczny powołań zakonnych w Nowicjacie Starowiejskiem od r. 1882*, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1935–1938, t. 11, nr 68, s. 391–394.
- Jak długo żyją Nasi*, „Nasze Wiadomości Prowincyj Małopolskiej i Wielkopolsko-Mazowieckiej” 1930–1934, t. 10, nr 58, s. 48–49.

OPRACOWANIA

- Bzowski T., Drzymała K., *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 3, Kraków 1982.
- Bzowski T., Drzymała K., *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 4, Kraków 1982.
- Drzymała K., *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 1, Kraków 1982.
- Drzymała K., *Wspomnienia Naszych Zmarłych 1820–1982*, t. 2, Kraków 1982.
- Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. 1564–1996*, L. Grzebień (oprac.), Kraków 1996.

Grzebień L., *Pionierski trud misjonarzy słowiańskich 1881–1969* [w:]
idem, Wśród ludu Zambii, t. 1, Kraków 1977.

Grzebień L., *Słownik jezuitów polskich 1564–1990*, t. 1–12, Kraków 1993
(mps).

Kołaczkowski J., *Słownik języka i kultury Jezuitów Polskich*, Kraków 2006.
